

SEGONA ÈPOCA. ANY II.—NÚM. 7.

BARCELONA, 31 JULIOL DE 1890.

L'AVENÇ

LITERARI * ARTISTICH * CIENTIFICH

REVISTA MENSUAL IL-LUSTRADA

Cárlos G. Vidiella

CARLOS G. VIDIELLA

QUAN nos reuníam á casa del bon amich en Feliu y Codina una vegada cada setmana pera fer música, allá pe'ls anys 72 y 73, uns quants companys, casi tots xicots, vaig tenir ocasió de conéixer las disposicions poch comuns que pera la interpretació de la música adornavan al més esllengueit de tots. En Vidiella era prim, estava fent la creixensa, vestia ab cert descuyt, però fins quan no tocava'l piano s'imposava als demás ab son llenguatge ple d'agudesas. Y no es pas perque tingués pretensions de cap mena: no recordo cap acte que'm fes adonar de tal defecte, ni d'ell ni de cap altre de mos companys. Ell sempre se creya ser l'últim de tots en punt á saber.

¡Quántas vegadas li havíam sentit consultar sobre tal ó qual passatge de Mozart ab una modestia que ratllava en lo inverossímil! Las alabansas dels companys l'omplían de goig y li servían d'estímulo pera aumentar son repertori, ja allavoras sumament extens. En aquellas memorables sessions, á las que hi concorrián artistas que després han resultat notabilitats que s'han anat escampant per la Europa llatina, no solzament músichs, si que també poetas, escultors, pintors, etc., etc., també's doná á conéixer Vidiella ab númen de compositor; però son carácter excessivament modest lo creá tant desconfiat de sí mateix, que las composicions sevas sols las feya sentir en petit comité, y encara entre'ls amichs de més franquesa.

Cito aquest recort de ma infancia en la carrera, per esser de tots los de ma vida lo més grat. Precisament encara feya jo vida de colegial, quan per una casualitat me vaig trobar per primera vegada en aquella reunió d'artistas, y'm causá una impressió tant agradable, que'm vaig prometre no faltar á cap de las sessions següents, las que esperava ab frenesí.

Lo Vidiella d'avuy no ha cambiat gens: es lo mateix artista. Sols que ab la observació constant que ha tingut ocasió de fer, ja al extranger, ahont passá una bona temporada perfeccionant sos estudis, ja aquí sentint als més célebres pianistas, ha lograt lo que logran ben poch, aixó es,

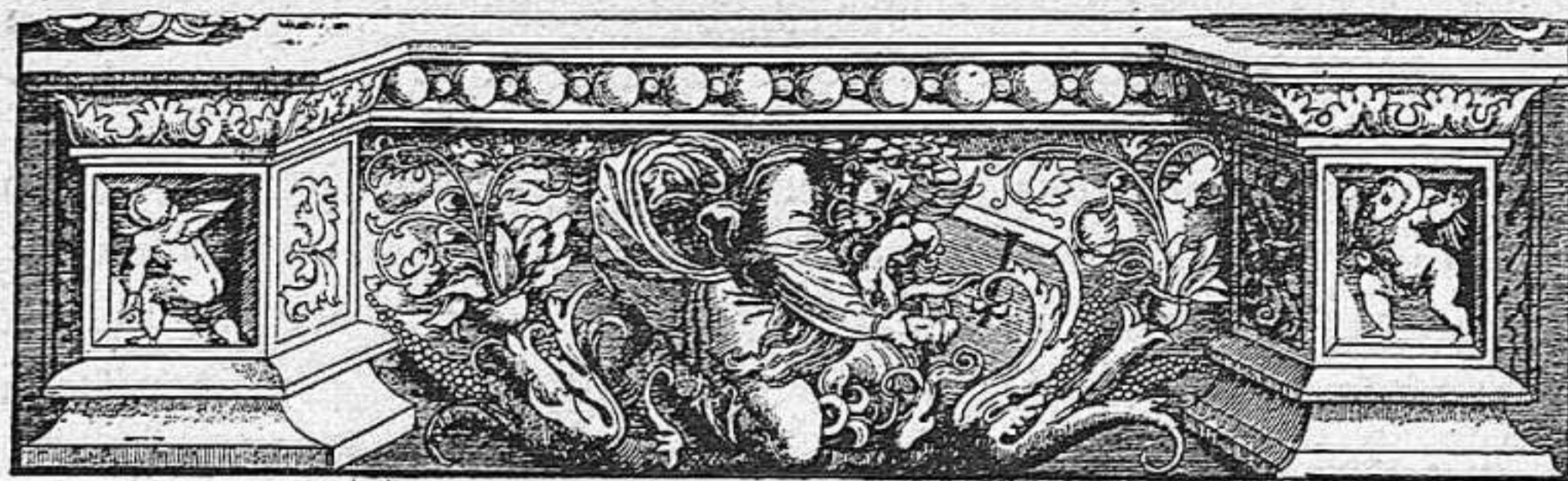
un grau de perfecció tal en sa especialitat de concertista de piano, que no hi há qui li pugui ferombra. No hi enrahonat ab ningú, inclós ab sos enemichs, ¡també té enemichs! després de sentirlo, que no hagi confessat sa admiració per Vidiella. Perque es difícil sustraurers á la fascinació que causa sa ideal manera de interpretar los grans mestres.

Vidiella es amich dels amichs, y en aquest concepte també es digne d'enveja: trobarém poch artists que contin ab tantas amistats com conta ell. Qui n'hagués dubtat, podía passarse á la casa ahont viu Vidiella, aquestos últims mesos, y hauría vist l'interés ab que tothom anava á enterarse del curs de la malaltía que l'ha molestat per espay d'algun temps, malaltía contreta pe'l extraordinari treball que venía fent.

Vidiella es una gloria de nostra pátria. Ne son testimonis los triunfos que en totas parts ahont ha tocat porta conquistats. ¡Llástima que entregat cegament á la ensenyansa, prefereixi la tranquilitat de casa á las aventuras de la vida nómada, sense las quals lo mon egoista difícilment concedeix la immortalitat á que té dret tot ser que com Vidiella está dotat de condicions extraordinarias!

M. RODRÍGUEZ D'ALCÁNTARA

LA RUTINA DEL CATALÁ ESCRIT

DENSÁ que'l nostre renaixement ha vingut á ser una aspiració política ab lo nom de regionalisme, lo llenguatge de las produccions catalanas ha sufert un trastorn ben especial. Abans casi tot eran publicacions literarias, y en ellas predominava l'estil arcáich bon xich convencional. Ara, havent aumentat los adeptes, ab la nova tendencia catalanista, ha nascut un aixam d'escriptors de carácter propagador, y aquestos son los que més produeixen per la rahó natural d'ésser consagrats al periodisme. Y la variació suferta en la manera d'escriurer d'aquestos es tan diferenta dels altres, que mentres aquells s'enamoravan de paraulas, frases y giros ben característichs, ben propis de la terra, mal estessen fora d'us en l'actualitat, ab lo bon fí de que la llengua materna no s'assemblés á la castellana, com l'us de ciutat sol inclinarli, aquestos últims, los escriptors propagandistas, preocupantse de la idea fonamental y no gayre de la puresa en l'escriure, han fet treure brotada ufanosa á la influencia castellana que vicia y malmet nostra llengua materna.

Culpa dels referits periodistas no ho es solament; perque basta fixarse un xich ab la facilitat que acceptém y posém en us paraulas de procedencia forastera, sense cap necessitat, y aixó no d'avuy, de sempre ó per lo menos densá de la decadencia de las institucions autoctónomas, segons es fácil de comprobar en tota mena de documents y llibres catalans posteriors al sigle XVI.

Las causas d'aquesta tendencia funesta no tractém d'esbrinarlas, perque'ns portarían molt lluny é hi há assumpto pera un llibre. Hi há qui preten véurehi la decadencia de nostra llengua, en qual cas lo renaixement literari no sería sino la revivalla de la mort. Tampoch nos entretindrém en esbrinar si, al contrari, es aixó signe de vitalitat, com pretenen altres; perque tant té de dolent com de bó tenir tanta elasticitat una llengua que puga adaptarse tot alló de las demés que li vinga bé. Los primers á que'ns referím, entre altres rahons, citan en apoyo seu lo que nostre

idioma ha anat reculant pe'ls costats d'Aragó y Valencia, assumpto poch estudiat, però no menos cert é interessant. Pro hi há altra mena de rahons en contra d'aquestas, que'ns allargaría massa l'exposarlas. Lo temps farà surar la veritat.

Mes, entretant, tots aquells qu'escriuhen la llengua de casa, esfórsinse en depurarla de l'excés de barbarismes avuy corrents en las planas de la premsa que usa'l catalá, y fem que revinga un idioma correcte, al mateix temps que modernisat, com convingria pera anar á la una lo llenguatge oral y l'escrit, casi divorciats per la manera d'escriure de la generalitat dels escriptors, d'ensá que té vida lo renaixement literari.

Y si ha de venir aquesta regeneració, vinga abiat, perque quan més duri lo vici del escriure acastellanat, més arrels posará y més difícil será corretgirho, además de la pena que fá lo llegir la premsa nostra tocada dels ressabis de la moda d'anys enrera, en aquella temporada que's considerava de bon tó l'us de la llengua castellana y tant arribá aquest absurdo á pervertir lo bon sentit de la gent, que'l llenguatge s'omplí de castellanismes tals com: *sin embargo, entonces, bueno, nada menos, vaya, provas al canto, baratillo, dar un feo, alsa amigo, con tal que, cantar la cartilla*, etc., de quals mots alguns están encara en us, lo mateix que'ls noms propis *Concha, Consuelo, Dolores, Benito, Eduardo, Sixto*, y'ls diminutius de molts com *Juanito, Joseito, Manolo y Manolito, Tomasito*, etc., etc.

Empro aquella moda ha passat, com passen totas, y hem d'esborrar lo dolent que'n queda, procurant no afegir defectes en lloch de treuren. Trobém un xich disculpable que'l llenguatge parlat se desvihi, perque al conjunt dels que parlan no pot exigirsels condicions de saber que no tingan. Y en aquesta condició no s'hi poden encloure als qu'escriuhen, als que volen guiar la opinió pública, perque venen obligats á saber més que'ls altres, á tenir criteri y també, donchs, á conéixer lo llenguatge en que expressan sos pensaments. A n'ells no'ls val la rahó que sol alegarse de la falta d'escolas catalanas y de dictionaris y gramáticas, perque ja saben ells que n'hi há. Podrá originarlos dubtes l'escullir aquells llibres, perque n'existeixen de varios autors; mes la escola no admet dubte ni reparo, sobre tot pe'l escriptor propagandista. Pera un catalá mitjanament instruït, la escola es ben gran, está constantment oberta, no s'hi coneixen festas ni días feyners, y lo mestre no envelleix may: la escola es nostra terra, y nostre poble es qui'ns té'l llibre obert á tot hora. Falta estudiar, falta que tots fem lo que ja fan alguns: distingir lo propi de lo extrany, lo bó de lo dolent, y haurém donat un pas més endavant.

Convé fixar literariament la llengua, empro fixarla posant d'acort lo llenguatge escrit ab lo llenguatge parlat, sabent separar en aquest lo pur de lo viciat.

Las variants de llenguatge que'ns ofereixen las diferentas encontradas de Catalunya, no ha de ser pas cap destorb, segons veyém prácticament

avuy mateix, en que alguns escriptors ab molt bon acort s'han aferrat al llenguatge natiu, y ab tot y que l'un serà de la plana de Vich, l'altre dels Pyreneus, l'altre del camp de Tarragona, del plà d'Urgell ó del Vallés, als lectors no'ns importa gens ni mica lo sabor de comarca; per ma part, fins los ho agraeixo sempre, pe'l servey que prestan á la llengua materna, y tots los catalans podém llegirlos sense esforços de imaginació ni molestia de cap mena. Las variants del llenguatge catalá, apart de la fonética, estan més que tot en los difrents mots que las comarcas emplean pera anomenar un objecte ó expressar una idea ó sensació. Lo llenguatge en si es lo mateix, la frase ó la estructura d'ella varia alguna mica d'una comarca á la altra; empro, d'aquestas cosas cap llengua n'está exempta, ni la mateixa castellana, tan unificada, treballada y pulida desde que va néixer fins ara, sense haver sufert interrupció de cap mena.

La abundancia de paraulas que pujan existir de las diferentes encontradas pera designar un objecte, serà sempre riquesa pera l'idioma y font de bellesa y de recursos de bona lley pera'l cultiu de la literatura. ¿Qué hi fá que á Girona'n digan *ferrada* y á Barcelona *galleda*, y cap á Lleyda *puala*, del objecte que serveix pera tirar aygua del pou? Son tots tres noms de color y sabor ben catalá, donchs tots tres, y més que n'hi haje pera anomenar lo mateix objecte, serán propis de la llengua que es de tots los catalans.

May aixó podrá ser un obstacle pera'l progrés y conreu de la llengua, mentres que ho serà de valent, si no hi há esmena, la falta d'observació y estudi dels escriptors, per una part, y per altra la sobra d'us que's sol fer de la llengua castellana entre nosaltres en lo comú de la vida. En la llengua oficial llegim diariament periódichs, cartas particulars y de comers, cartells de teatros y de festas majors, los rétols de botiga, anuncis, prospectes, circulars, etc., etc. Lo castellá ompla nostres teatres, y á ciutat y per las vilas las cansons del día son castellanas. ¡Está clar que tant y tant abús de castellá ha de pesar en nostre cervell y en nostra llengua!

Y estant aixís, ha vingut l'aument de premsa catalana propagandista. Aquesta s'ha guiat pel patró dels demás periódichs escrits en castellá, ha cregut necessari ocuparse de la política madrilenya y donarne noticias tretas directament dels motllos castellans en que son fósas, no tenint en compte que la frase madrilenya, sempre escayenta pera expressar las traficas de la política centralista, no podía ser traduhida al catalá respectant lo motllo originari. Si algu'n dubtés, pot llegir la secció telegráfica de la premsa catalana, que cada día, desde son principi, confirma la opinió precedent.

La gacetilla, també calcada en las formas xurriguerescas de la castellana de provincias y los sueltos polítichs que algunas vegadas parodian malament als de Madrid, forman altre dels esculls pera conservar y propagar la bondat del llenguatge matern. Lo catalá, breu, expressiu, enér-

gich, ple de frases y giros ben propis de la terra, no es pas lo que sol trobarse en los diaris ó setmanaris, perque en ells generalment no té cap de sas originals qualitats; empro, li sobran tots los defectes d'una cosa enmatllevada, per lo molt que tira cap al castellá en sa estructura general y en bona part dels mots empleats.

Pera justificar lo que dihem, aquí'n va una mostra, recullida en duas vegadas, ara de poch, al fullejar periódichs:

CASTELLANISMES DE LA PREMPSA CATALANA	COM SE'N DIU EN CATALÁ USUAL
assil..	amparo
angustiosa..	anguniosa
agitava..	remenava, conmovía
aclarar..	aclarir
alcalde..	arcalde
anyadir..	afegir
arrojar..	vomitar, treure
abogat..	advocat
acunyar..	encunyar
bautisme..	batisme, baptisme
barcelonés..	barceloní
bombardeig..	bombeig
brevement..	breument, desseguida
cristalí..	cristallí
cabildo..	capítol
cometa..	estrella ab quía
composar..	compondre
concibeixen..	concebeixen
condena..	condempna
debatir..	debatre
detenia..	deturava
dentelladas..	caixaladas
despeja..	aclareix, descubreix
direcció..	adresa
derribar..	aterrar
estómach..	ventrell, pahidor
eco..	tornaveu ó portaveu
ensalsar..	alabar
fielat..	barraca (de guardas), colecta
flotan..	suran
garganta..	gargamella
hasta..	fins
idiosincrassia..	taranná (<i>aplicat á personas</i>)
jugat..	jutjat
laudable..	lloable

CASTELLANISMES DE LA PREMPSA CATALANA	COM SE'N DIU EN CATALÁ USUAL
liberal.	lliberal
llamas.	flamaradas
matadero.	escorxador
novia.	promesa
petróleo.	petroli
porcelana.	porcellana
plassoleta.	plasseta
prófugo.	fugitiu, desertor
rótul.	rétol
sarampió.	xarrampió
servici.	servey
surgir.	aparéixer, eixir
tarea.	tasca
tragar.	empassar
troquel.	encuny
tímpan.	timpá
xubasco.	xáfech
xusso.	xuixo

Algú podrà criticar veure en la llisteta precedent inclosas las paraulas *alcalde*, *sarampió* y alguna més, posadas com á dubtosas ó dolentas en sa forma originaria y citantlas com si fossen bonas de la manera que las pronuncia tothom, ó sia corrompent son origen castellá. Al procedir aixís, tenim en compte que l'us, la costum, es l'árbitre, lo regulador de las llenguas. Y tart ó dejorn s'haurá d'acceptar com á bona la corruptela *arcalde*, *xarrampió*, etc., perque es la forsa de la llengua que obliga á pronunciar d'aquesta manera. Igual que si pogués acceptarse lo mot polítich-madrileny *corassonada*, molt estampat en la prempsa, l'usariám ab fonética catalana, escribintlo ab *ss* y no ab *z* com los castellans.

Mes no's crega que'l malmetre'l llenguatge catalá s'acaba en senzillas paraulas com las referidas, no. Los giros castellans son forsats á semblar cosa nostra, traduhint no la forma, no més las paraulas, y no sempre bé, segons ho confirma la demostració següent, recullida al propi temps que los mots analisats abans.

GIROS CASTELLANS	COM SE DIRÍA EN CATALÁ USUAL
á la cuenta.	á la trassa.....
ha d'arribar en <i>breu plasso</i>	arribará abiat.....
s'obeheix <i>mal</i> lo que..	se obeheix malament lo que.....
<i>l'afirmat</i> de nostres carrers.	l'empedrat de nostres carrers.....
<i>dit colissen</i> se vegé.	lo teatre estava.....
<i>l'intens dolor que lacera'l cor</i>	(<i>forma de difícil esmena</i>).

GIROS CASTELLANS

COM SE DIRÍA EN CATALÀ USUAL.

<i>per la nit s'iluminará.</i>	á la nit; ó be, de part de nit, etc.....
á las <i>dos</i> de la <i>nit</i> .	á las duas de matinada.....
Barcelona á <i>fnis</i> del sigle.	Barcelona á las derrerías del sigle.....
sembla que han <i>surgit</i> algunas dificultats.	sembla que han sortit, ó be, aparegut, etcétera.
ahir <i>per</i> la tarde.	ahir á la tarde.....
<i>prompte</i> comensarán las <i>corresponents</i> obras.	desseguida comensarán las obras... ..
un disgust <i>majúscul</i> .	un gran disgust.....
<i>se tracta</i> de dar <i>gran reals</i> al acte.	tractan de donar al acte una importancia gran.....
ahir <i>nit</i> la <i>duenya</i> de una casa.	ahir vespre—ó á la nit—la mestressa d'una casa.....
sabatas ab <i>tacó</i> vermell.	sabatas ab taló vermell.....
garibaldinas y <i>camisetas</i> .	garibaldinas y samarretas.....
lo <i>núvol</i> de la <i>lisonja</i> .	(<i>es figura purament castellana</i>).
la nostra <i>tarea</i> .	la nostra tasca.....
gremi de <i>curtidors</i> .	gremi de pelayres.....
<i>recientment</i> restaurada.	restaurada, ó, renovada de poch.....
essent <i>amenisada</i> .	(<i>forma purament castellana</i>).
<i>careixen</i> de fonament.	no tenen fonament.....
<i>mòvils coneguts</i> ó <i>presunts</i> .	(<i>forma mai girbada, d'origen castellá</i>).
la sala estava atestada.	la sala era plena de gom á gom.
nos xoca molt.	(<i>giro únicament castellá</i>).
la cosa <i>no passá á majors</i> .	la cosa no aná més enllá
<i>ida y vuelta</i> .	viatge rodó, ó circular
<i>comestibles averiats</i> .	vianda estantissa
circulan ab <i>gran profussio</i> .	circulan, ó corran, ab molta abundancia

Y com es natural, l'us d'aquellas paraulas y d'aquestos giros, aixís com lo veure á tothora la llengua oficial en tot, per la rutina de que som esclaus com del centralisme, no té res d'extrany, al obrir un diari de llengua nostra, trobarlo escrit de la conformitat que revelan aquestos fragments, frescos encara:

«..... Lo general, que sent la nostalgia de sa pàtria, avivada per son prolongat desterro, qual termini no vislumbra.....»

«... l'estat de la dita laringe se li impideix.....»

«... Lo petróleo está fet de asserrin, del residuo del petróleo cru y d'una cantitat d'altres ingredients quals noms no publican los inventors.

»... Se passa luego á una máquina de amalgamar, ahont se barreja perfecta-

ment ab lo asserrin, y es portat á una prempsa pesada ahont está exposada á una pressió de 435 kilos per pulgada cuadrada.....»

« ocorregué altra catástrofe análoga que ocasioná la mort.....»

« Com aquest senyor es concunyat del senyor Martos, ha omplert de despit á molts conservadors que son jefe defensés aquest nombrament ab lo mateix calor que podria ferlo ab lo millor de sos amichs.... »

«..... Després de persistir en la actitud vagativa los nostres obrers fins á las quatre de la tarde d'ans d'ahir, en que gran número d'aquestos se dirigia per la Rambla y passeig de Colón, bé's pot dir que la deposaren quant lo senyor Gobernador, escoltat de la Guardia civil de á peu y caball, los sortí al encontre... »

Y tanta es en nosaltres la influencia castellana, que fins en escrits de diari en los que s'hi veu propòsit de construhir en catalá y tal com ho diríam parlant, ix potentia aquella tendencia. Végissen una mostra en aquesta gacetilla:

« Los passos del passeig de Mata destinats al acarreg, se troban en un estat detestable. La pols hi té una doblaria de més de deu centímetres, y'ls sochs (solchs?) son profundíssims. Com los dits passos serveixen per lo tránzit de las mercancías procedents de la estació de Barcelona, fora útil la seva recomposició.....»

A dretas hem copiat lo que'ns ha vingut més á má; posant un xich de diligencia en triar, mes substanciosos serían los fragments transcrits. Y no volém recórrer á las seccions telegráficas, porque ja sabém que moltes vegadas lo traductor es lo mateix caixista mentres compon, havent produhit semblant deixadesa telegramas catalans que's recordan rihent, com un que parlava d'haver *sortit en Sagasta ab lo gabinet.....* però no deya que hagués fet cap desgracia, com la del traductor.

Y lo pitjor de tot es que ab l'esperit poch observador que'ns domina, y acostumats á trobar correcte y ab bona ortografia lo imprés en castellá, molts pendrán com cosa perfecta lo que vegin estampat en lo periódich. ¡Hi há encare tan arrelada la preocupació de no saber quín es lo *verdader* catalá, en quant á parlarlo ó escriurel!

De lo que hem estimat com barbarismes es probable, per la forsa de la costum, que n'arribi á quedar alguna cosa y acabi per ser pur y de bona mena, segons aixís ve confirmantho l'estudi del curs de la formació y progrés de las llenguas. Mes estimém de conveniencia pera la nostra catalana, mentres no estiga fixada literariament, esforsarnos en resistir la invasió forastera, sobre tot la castellana, per agermanarse menos á la parlada per nosaltres que la francesa y la italiana, segons la Academia de Bonas

Lletras ha fet constar y opinan aquells que han estudiat ab atenció aquests punts.

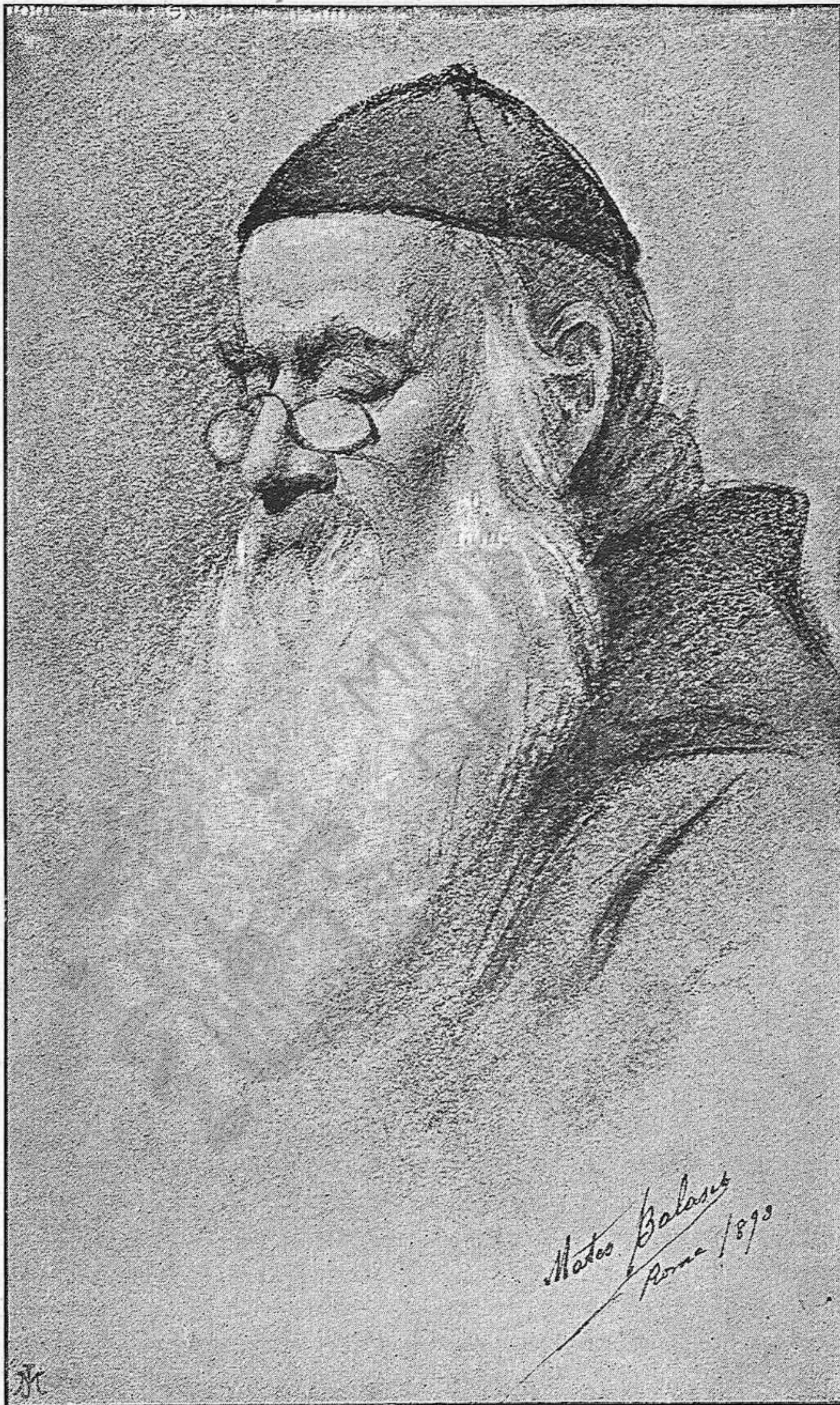
No preteném proposar lo tancament absolut á paraulas importadas, no; acceptemlas sense prevenció de procedencia quan vingan á enriquir la llengua, es á dir: quan sían una necessitat en lo llenguatge nostre. Los castellans n'han acceptat ben pocas de catalanas; mes entre ellas alguna n'hi há que may per may negará sa naturalesa, com per exemple lo mot *cap-y-quí* usat en lo joch del dómino. ¿Qué té de extranyar, donchs, que acceptém sense protesta la paraula *ensanche*, de sabor tan castellá, ortografiantla desseguida á la nostra manera canviant la *ch* per una *x*?

L'us, la costum, n'ha fetas acceptar bona pila de paraulas castellanas, mentres que será un xich difícil lo fer arrelar giros castellans, per ésser revessa la naturalesa de la llengua nostra á doblegarshi. Podrém dir *canyeria* á la combinació de canons pera conduhir l'aygua ó'l gas, á fi de no fer confondre lo mot *canonada*, fugint de la doble accepció que té en catalá; parlarem de robas, y acceptarem per bona la paraula *corte*; dels sorolls metal lichs y altres agradables, podrém dirne, com en castellá, *sonidos*, per diferenciarho dels desagradables; de plegar'ls treballadors per qüestions ab lo capital, ne dirém *huelga*; d'un dels graus del exércit ó de un polítich de cap d'ala, en dirém un *gefe*, fins violentant la fonética nostra. Y com aquestas paraulas castellanas d'us freqüent entre nosaltres, que venen á cumplir un objecte, que obeheixen á una forsa superior, perque ajudan á la claretat y brevetat de la expressió del concepte, quan lo propi del nostre idioma no hi arriba, ne trobaríam molts més, que ni'ns en atalayém, perque ja son com nostras y no n'arreconan cap de las de bona sava catalana. Per exemple, lo mot *huelga*, un cop acceptat, no privará may de dir á un treballador sense feyna: *estich en vaga*, perque la paraula *huelga* ha pres desseguida en catalá l'accepció de quan se plega per qüestions del treball ab lo capital, no per falta de feyna; *ensanxe* no més ho apliquém al engrandiment ó part nova de poblacions, perque del catalá no ha eixit cap paraula que satisfés pera expressar lo concepte. La paraula *corte*, en las duas accepcions que té, segons se tracti de confecció ó de quantitat de roba, tampoch sabém véurehi cap paraula catalana de bon us que'n valga de menos. Y així en molts mes.

La llengua castellana y francesa s'han enriquit molt d'un sigle ensá, y ellas, més sortosas que la nostra, no contan ab una llarguíssima temporada històrica d'olvit y falta de conreu literari, precisament en la ocasió que las ciencias y totas las branca del saber humá creixían en tots sentits, imposant paraulas y giros nous, quedant desde alashoras fortament derrerrida la llengua catalana. Una mica ha guanyat la nostra també modernament, y entre'ls mots nous—bé podrém remarcarho—pot contarshi la paraula AVENS, desconeguda en escrits d'èpocas passadas, empro que's troba en us y ben generalisada del recort de nostres pares.

Estudi á la ploma, del jove artista Mateu Balasch.

Estudi al llapis, fet pel mateix.

Encara no som allà ahont aném, es á dir: hèm de treballar en molts sentits la nostra llengua. La rutina nos ha fet acceptar, á conseqüència del enderreriment indicat, paraulas científicas de terminació extranya, que havém pres sense modificar, per lo poch estudiadas que tením las lleys del idioma. Tot un enfilall ne trobaríam de paraulas consemblants, estudiant no més los mots terminats per duas sílabas breus, anomenats *esdrújulos* en castellá. Vindría de nou, segurament, sentir un catalá que pronunciés *kilográm, telegráf, kiloméire, centilitre, acrostích, cromatích, bibliográf, bucefál, celébre, epigráma, gimnastích, hipopotám paragráf*, mentres que pronunciant aquestos noms ab la terminació castellana y ab l'accent esdrúxol, ningú hi tindria res que dir, encara que la llógica ne valgués de menos. *Hipopótamo, parágrafo, kilógramo, bucéfalo*, etc., son d'estructura perfectament castellana, y no podém renunciar al seu us quan s'á necessari. Donchs, ¿cóm se fan catalans? Seguint la ley de la llengua. En aquest cas lo catalá, com lo francés y l'italiá, posa l'accent á la penúltima ó última sílaba, y aixís tením que

LO CASTELLÁ

ES EN CATALÁ

agobia.	agobía
cómodo.	comódo
tímpano.	timpá
lácteo.	lletós
petróleo.	petróli
lucièrnaga.	lluhérna
música.	musíca

Molts esdrúxols castellans en catalá perden tota accentuació, ó bé conservan l'accent en la mateixa lletra del mot castellá, empro llavoras pren naturalesa catalana perdent la sílaba final;

EN CASTELLÁ

EN CATALÁ

cúpula.	mitja taronja
bóveda.	volta
cámara.	cambra
pámpano.	pámpol
médico.	metje
tráfico.	tráfech
cínico.	cínich
rápido.	rápit
prójimo.	próxim
mecánico.	mecánich
maquiavélico.	maquiavélich
mérito.	mérit
metálico.	metálich

Se troba l'esdrúxol sense cap diferencia en l'accentuació de la sílaba en algunas paraulas d'us modern, y son las menos: *esdrúxol, sílaba, pèndola, màxima, prédica, pérdua, mecànica, cédula, linfàtica, indígena, rectilínea*, etc. Mes abans de la decadencia de la llengua catalana, á tots aquestos y altres mots, lo geni del idioma es ben probable se'ls hauría assimilat mellor, portantlos abans cap á la manera francesa, per ser més llatina que la castellana, segons pot comprobarse ab las paraulas que portan l'us de llarga fetxa, que quan en l'idioma oficial son cantelluts esdrúxols, en catalá son mots planers y ben seus. Abandonat lo cultiu de la llengua quan lo temps modern enriquí'ls llenguatjes, lo nostre hagué de rebre l'impuls desde Madrid, quan altrament l'hauríam rebut de primera má, sense pesarhi la influencia castellana. Empro ¡havém de fer algun sacrifici á la amistat y germanó d'Espanya, ara que ja la costum ha fet lley en tanta cosa!

Molts son los que fugint de castellanismes y volguent trobar en l'idioma propi mots de bona sava pera tota expressió de conceptes, usen ben sovint paraulas que á cop d'ull se troban justas perque no escauhen gens malament. Empro, cerqueu aquellas mateixas paraulas á veure si'l poble no viciat per lecturas castellanas ni de cap mena, quan parla bé,—que sol parlarhi molt, per la justesa de llenguatje,—á veure quína accepció dona als mots, y no la trobaríam sempre d'acort ab los escriptors. Aquestos fan SURGIR *dificultats*, ó *ideas*, viciats pel castellanisme, y lo nostre poble no més SURGEIX *mitjas*, *mitjons* ó *roba vella*, perque la paraula *surgir* castellana té un sentit ben diferent en catalá, com passa ab los mots *colgar*, *tirar* (*penjar*, *llensar*). De la feyna del impressor caixista que en castellá se'n diu *componer*, molts ne diuhen *composar*, mentres que sempre á Catalunya los impressors n'han dit *compondre*, y quan han parlat de *composar*, sempre han volgut donar al mot l'accepció d'una acció lletja: atribuhir á un'altre persona cosas que no son, ó també fer pagar un preu superior al regular. La paraula *rebutjar*, posada molt en boga d'un quant temps ensá en noticias políticas traduhidas, raras vegadas té lo significat que tothom en catalá li dona. *Rebuig* y *rebutjar* solen venir á tom á propòsit de trías, ó bé en l'acte de rebre alguna cosa que no es del agrado del qui ho reb. Y la majoria de las vegadas que s'usa *rebutjar* en la premsa, li correspondria'l *refusar*, ó altre mot, no pas l'empleat.

De lo que passa ab l'ortografia ni per tant n'hem fet referencia. Es *peccata minuta*, en comparansa. Y ja tothom ne te cabal concepte. En ella s'hi notan dos grupos de calamitats. L'un es lo desorde general, ortografiant tothom á la seva manera. L'altre es la rutina que'ns porta á ser esclaus de l'influencia castellana.

Una de las faltas d'aquest istil es trobar á molts qu'escriuhen *tú*, accentuat aixís com en castellá; que en la llengua oficial te solta l'accent, pera diferenciar los dos significats del mot; *tu* en castellá pot ser pronom

personal y pronom possessiu, podentse confondre en certs cassos lo valor gramatical ó lo sentit, y se diferencian, com es ben sabut, posant ó no posant l'accent. En catalá, *tu* no més te un significat, una accepció, ¿perqué l'accentuan donchs?—Y tant ó més extrany es encare veure desconegudas per escriptors catalans bellesas y ventatjas de la llengua, posadas en us per tothom, ab pocas excepcions, tals com l'abundancia de cassos que'l catalá pot distingir lo femení del masculí abans d'anomenar'l substantiu. Mentres los castellans han de barrejar dintre una oració, tractant d'un mateix subjecte ú objecte, lo masculí y femení, dihent al parlar de horas: *las* (fem.) *dos* (masc.), y al parlar de femellas de tota mena lo mateix; cosa que en bon sentit no deixa de ser un punt flach, un defecte del idioma. Quan en catalá podém diferenciar sempre y dir ab tota propietat: *las duas, duas donas, dos homens, duas cosas*, no «dos cosas»; *á las duas*, no «á las dos»; *la conilla, lo conill*, no «el conejo macho», «el conejo hembra», y son bastants los escriptors que posan en catalá la forma manca castellana, no creyém pas perque la creguin millor que la nostra, sino per rutinisme, per vici ó mala costum.

Lo mateix succeheix ab las divisions del día, raras vegadas escritas ab la propietat que las marca'l llenguatge popular, y altre tant passa ab las divisions de las horas, que hi há qui escriu y diu: *la una y quart, las dos y mitja, las dos menos quart*, formas purament castellanas, en comptes de *un quart de duas, dos quarts de tres, tres quarts de duas*.

Y ara de poch s'ha barrejat al catalá escrit, per vías dels periódichs, un nou giro de molt mal gúst; pro que en castellá está sempre be y á temps, com també s'hi troba la paraula que l'ocasiona, de la manera que es aplicada pe'l nostre poble. Tractém de quan se fa referencia á una persona ó cosa abans esmentada. En castellá va molt be posar *dicho señor me ofreció*, etc; que'ls periodistas catalans traduheixen, ó escriuen de compte propi: *DIT senyor va oferirme*. Y encara hi há cassos que s'escau ser més ingrat lo giro per la construcció de la frase, y per cert que, dolent y tot, s'escampa'l vici de tal manera, que potser ni un sol periódich está net de pecat en aquest punt. En catalá dihem: *tinch una esgarrinxada al DIT, jo li he DIT que hi aniria*; però may dihem: *era dolent DIT camí*, sino que *era dolent AQUELL camí*; no *dita casa estava situada*, sino *AQUELLA casa* ó be *LA casa estava situada*, etc.

Lo catalá, abans de comensar sa decadencia literaria, va fixar abundó de gracias y delicadesas de llengua, moltes de las quals encara's troban en us, y sols manca estudiarlas, remarcarlas, posarlas la literatura en vigor. Hi há desitj de progrés, de ferho be, en tots los cultivadors de la parla catalana, com no'ns costaria gayre demostrarho ab exemples bons, trets d'allí mateix hont hem trobat los dolents. Es aquesta una forta rahó, donchs, perque cadascu hi fassa lo que puga, y molt podria ajudarhi la crítica quan s'ocupa de las condicions estéticas del treball literari, tocant

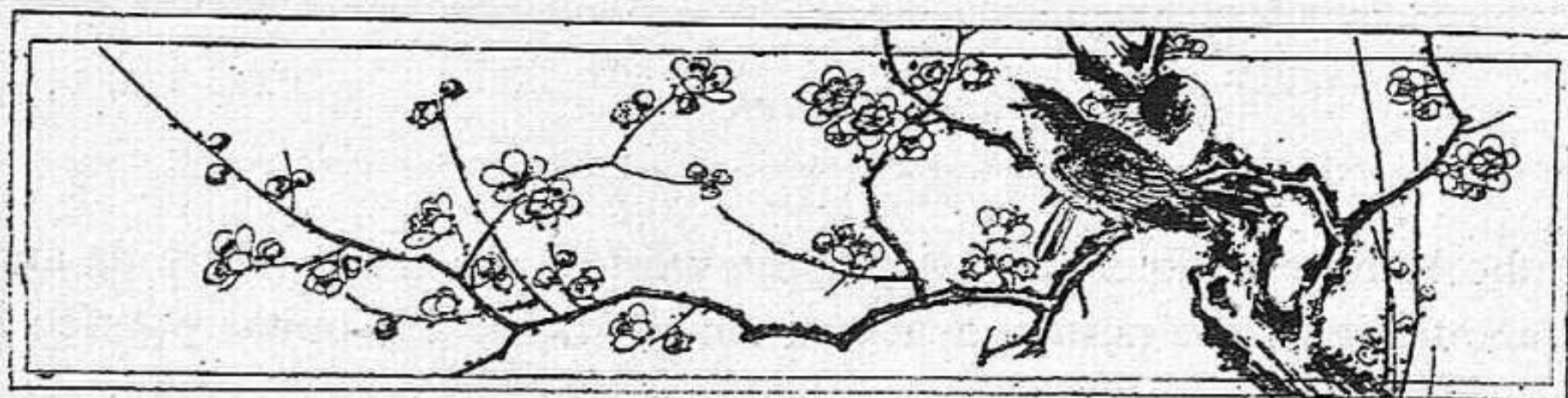
també lo bo y lo dolent de llenguatge y ortografia, á fi y efecte de anar formant criteri, que es lo que falta, si volem arribar á la unitat y perfecció del llenguatge.

Lo desorde ortogràfic sí que no arribém á entendre com encara dura. Y fa ben poch honor als escriptors catalans trobar, després d'una trentena d'anys de renaixement, quan ja son varios los autors de gramáticas y ortografías, que encara tothom escriu com vol. Ab la particularitat que los mateixos homes, si escriuhen en castellá, s'unifican molt, si no del tot, gracias al respecte que'ls mereixen las reglas de la Academia Espanyola. Mentres que las de una Academia de casa, la de Bonas Lletres, quin títol fa goigs á molts, després d'haver dictat unas reglas ortogràficas tan prácticas, ben fetas y de bon sentit que no las mereixem, pe'l cas que n'hem fet, están olvidadas fins al punt d'ignorarlas no pochs dels nostres escriptors.

Que deu ser lo mateix, probablement, que estaré succehint ab un estudi del senyor Careta, publicat sol fa una temporada, quin objecte era'l remarcar los barbarismes introduhits al catalá pera evitar continuessin, y com es natural poch resultat haurá produhit,—al istil de la *Ortografia* de la Academia de Bonas lletres,—quan lo mateix objecte encara, nos fa escriure avuy, pot ser també picant en ferro fret.

E. CANIBELL.

¡POBRE MARE!

(TRADUCCIÓ D'UN ORIGINAL GALLEGO, INÉDIT)

LA mellor part de la seva vida l'havia consagrada á la religió del amor, essent valenta esclava de la llar. Feu la felicitat dels que la envoltavan; visqué sempre en l'adoració de la família. No va sufrir ni patir may per ella mateixa; las penas sevas eran las penas dels sers estimats per ella; sos goigs reflexavan sempre las alegrías dels altres. La santetat de la familia absorbía tot son organisme passional, tot son vigor, sas energías totas.

Lluytant bras á bras per la vida, sabé resistir las borsadas del vent qu'empeny lo revoltós mar de las passions; refusá ab valentía los paranys y amanyagements de la societat en que vivim, vencent serena los perills de la mundana corrupció.

Quedá un día abandonada y sola, desamparada de tothom. Lo costat que la defensava ab ardidesa de tot contratemps y malestar, deixá d'esser fort y la mortalla vingué á cubrirlo, llessant á n'ella al abim del dolor.

Restava una llar trista y pobra, una dona en la miseria, un orfe indefens pe'l present; en l'esdevenir, fam y miseria, llágrimas y penas sens fi ni compte: la certesa d'un infern d'horror.

¡Pobre mare! La seva reflexió tremolá un instant: los núvols de lo desconegut que'l presentiment fá témer, la trista soletat que inútilment se vol apartar de prop, lo pensament envejós que abat y desconorta, lo dolor que desespera y aufega'l plor abans d'esclatar, tot va passar pe'l seu front, desfent, esquinsant, un mon de somnis y fantasías temptadoras.

—¡Tota sola!—suspirava en son deliri.—¡Sola per sempre més ab mon dolor!

Y en sos desvaris abressava, besantlo mil vegadas, al pobre infantó orfe que no arribava á compendre la realitat aterradora en que's trobava.

—No ploris, mama,—deya'l nen,—que'l papa dorm y'l despertará.

¡Despertarlo! Ilusió del dolor, somnis delirants, contrasentits de la imaginació, que's complau en mortificarnos.

¡Despertarlo! repetía l'eco en las concavitats de son trastornat cervell. Y una visió instantánea deturava sas llágrimas, conmovía terriblement sos membres, trastornava tot son ser en convulsions nerviosas.

¡Despertarlo! repetían sos llabis de baix en baix, moguts per una forsa eixida del fons de sas entranyas.

¡Despertarlo! Enigma ininteligible que entontía'l cap á la desgracia-

da mare, que de sopte deturava son dolor, que la sostreya á las realitats del present pera sométrela crudel á un dolor més gran y més intens.

¡Despertarlo! ¡Impossible! Sola y abandonada, sola ab son inmens dolor y sa desgracia incomparable, sol y desamparat lo pobre orfanet, l'infantó de sas entranyas, l'amor de sos amors; aqueix únicament era son despertar, lo despertar en las contorsions de l'agonía, al llindar de la desesperació y'l desvaneixement.

Los primers días de dol passaren; empro, pera la viuda no passaren ni sas desgracias ni sos pesars.

Bó-y aclaparada torná al combat de la vida.

No li faltaren en sos primers instants ni consols ni consells y promesas generosas. Mes poch á poquet s'aná esvahint lo vel de consideracions, y la indiferencia general se torná fort martiri para la infelís viuda.

L'amich de tota la vida, disposat á constituhirse en ferm puntal d'aquells dos sers desamparats, s'havía olvidat de sos bons y lleals propòsits. Lo vehí sentimental que's proposava de debó ajudar á la viuda y al orfe, olvidá prompte son infortuni.

Quan la desvalguda buscá ajuda en l'amistat, pogué entendre que li feyan una almoyna, y no pas acompanyada de bona cara. Vengué lo que tenia de bó y mellor, y per raresa torná á trobar bons amichs. L'un li feya'l favor—molt d'agrahir—de comprarli á tal ó qual preu, encara sacrificant los seus interessos, ja que's tractava d'ella. L'altre, prenent per pretext la seva situació apurada, li donava una mesquinesa, tot reconeixent valía molt més lo que s'emportava. Un altre, apoyantse en la poca estima de las cosas usadas, pagava, en son concepte, espléndidament alló que no li havia de servir de res. Lo qui més y lo qui menos havia tornat á l'amistat d'altres temps; però á la amistat interessada que busca las gangas, qu'explota la miseria del amich y escanya al desgraciat mentres puga beneficiarhi.

També aixó va arribarse á acabar, y una amargor infinita s'apoderá de la eterna mártir, de la heroína del amor filial. No li quedava altre recurs sino'l demanar una caritat per l'amor de Deu. Y aixó es ben trist per una consciencia digna, per una naturalesa sensible.

Lo que la mortificava no era ergull, era decencia; no era vanitat, era lo noble sentiment de propia estima. ¡Ergull y vanitat! No hi entravan en lo pit d'una mare que estima al seu fill y se'l mira famolench y anémich.

Després de tot, ella hi passaría per damunt de la propia dignitat, olvidaría la propia estima, fins la seva exquisida delicadesa; aniría á implorar la caritat, demanantla de porta en porta, buscant un rosegó de pá pe'l seu fillet. L'afront y despreci que se li esperavan no l'aturarian pas. ¡Son fill, lo fill seu primer que tot!

La vesprada embolcallava entre la foscor las casas d'un poble que s'exten á las voreras de la costa cantábrica. Los homens, afatigats, acabavan la tasca del jornal. Las campanas de l'iglesia espargían ben lluny lo só de melancolía, y per las alturas que no s'amidan la lluna extenia sos raigs de plata. Lo ventíjol murmurava tristement pel camp y lo mar l lensava á la platja sas lamentacions.

Tot portava á meditar, á sentir. Las melancolías de la celistia d'aquella terra omplían los esperits. ¡Quín moment més trist pera'ls desgraciats! Totas las amarguras de l'ánima, los presentiments sinistres, los recors dolorosos, tot, tot acut en aquesta hora á la imaginació del que sofreix.

Vora la mar, una dona caminava tota corva ab lo cistell al bras. Las bellesas de la Naturalesa, lo panorama espléndit que s'oviraba per tots indrets, no distreyan pas l'atenció seva. Ab lo cap baix, s'hauría dit que contava quantas arenas hi há á la platja. Lo seu rostre, pàlit y esllanguit, refusava la claror de la lluna. Son cos més bé tenía apariencia d'un espectre cubert de vestiduras esqueixadas, que no pas de persona humana. Son caminar, pausat é incert, denotava extremada debilitat en l'organisme: era un cadavre moventse, una sombra que's bellugava en la soletat. Caminá bon tros d'aquesta manera, y va detindres un instant pera escorcollar ab la mirada la inmensa extensió del mar. ¿Quí era? ¿Qué buscava en aquellas horas y en aquell lloch?

De sobte va sentarse demunt d'una roca, exhalant un sospir, y una llágrima va lliscarli cara avall.

—¡Res hi trobat!—digué ab accent que trencava'l cor—tampoch á n'aquí res! ¡En lloch del mon res! Sí, es preferible morirse, ¡mil vegadas més es preferible!

Lo moviment de son cap feu arreplegarli un raig de lluna al bell mitj de la cara. Sos ulls entelats havían pres un vigor extraordinari; sos llabis descolorits, tremolavan nerviosos; volía enrahonar, y la paraula se li ofegava al coll; se retorcia com una boja, esbravantse á patacadas ab la roca que l'aguantava. ¡Era una mare, una mare que buscava aliment pera son fill famolench!

—¡Sí—torná á esclamar—es preferible morirse! En aquesta eternal agonía no's pot pas viure. ¿Qué's la vida pe'l pobre? ¡He trucat totas las portas, he sufert tota mena d'humiliacions, en va he volgut treballar, ara cerco en aquestas platjas l'almoyna del pobre y fins fugen de mí los pescadors y las rocas sembla que no'm vulgan donar lo maresch, porque las meas mans son débilas!... ¡Vina, fill meu, vina á morir ab mí! ¡Vina y acabém d'una vegada!....

Lo cor negre d'aquella dona, son enteniment perturbat y son cos sense haver tastat res, li sugerían pensaments que may per may hauría ima-

ginat. ¡Que'l mon l'abandonava á la miseria! ¡Que'l mon enter feya'l sort á sos plors de mare adolorida! ¡Que'ls satisfets, los felissos mortals reyan y disfrutavan mentres ella sufría torment de mort! ¡Que no hi havia justicia ni humanitat!—¿Quí no ho há pensat y cregut aixís en sas horas tristas? ¿Quí es que mogut per la gana no pretent ferho tot malbé?

La rassa humana viu sempre fluctuant entre'ls dos termes d'una antinomia. Quan no'ns falta res, los nostres pensaments, los nostres desitjos, las íntimas determinacions psicológicas del nostre sér, ¡qué'n son de bellas y ordenadas y magníficas! Si'ns agobía la miseria, si la gana's remou en lo fondo del ventrell y la testa bamboleja y la voluntat pert forsas y s'atrofían los sentiments, ¡qué'n son de terribles nostras ideas, de revoltosos nostres desitjos y de furiosas las nostras ansias! Lo suicidi, l'extermini, la mort, acudeixen á nostre cervell y l'aufegan, sofocantli tot son element conservador, trastocant per complert una organisació tan admirable que del mateix modo s'imposa al mon extern com queda empresonat per las més lleugeras corrents de l'ambient que l'atrauhen.

—¡Fill meu!—cridava la infelís velleta.—¡Fill del meu cor!

Y mancantli las forsas, retuda per l'anemia, rodolá per la sorra en moviment convulsiu y tot seguit una ona gegantina xuclava aquell cos, alçantlo ara y enfonzantlo després, com si fos una juguina á las mans d'un gegant.

D'aquesta manera lo gran element allargava las ansias de la mort com si tractés de burlarsen. ¿Vols musclos? Donchs apa, enfónzat en los ábims sense fondo que jo tinch. ¿Tens gana? Donchs baixa, baixa al fons de tot y pren lo menjar que t'oferesch generosa. ¿Vols morir y descansar? Donchs no témias, llénsat confiada en mon llit tou y finíssim, que trobarás pau y repós. ¡Vina ab mí, que las onas inmensas te tornarán la tranquilat perduda!

La infelís mare, arrastrada cap á la mort per las onadas, va despertar-se tart de son terrible somni. La acció de l'aygua, rebatentla, li torná'l coneixement perdut pera fer més gran la seva agonía. Com un llampech va passá en son cervell la visió de son fillet desgraciat, olvidantse de sí mateixa, y exhalá la darrera alenada ab l'últim bes que li enviava desde sa inmensa mortalla. Un nou cop de mar va enfonzarla en las profunditats, y s'esvahí la vida en aquell organisme rudament combatut per los contratemps.

L'ensendemá los pescadors trobaren son cadavre y la trista nova s'escampá rápida per lo poblat.

¡Quánta indiferencia abans! ¡Quín condol després!

Tot s'havía acabat. La mare á la fossa comú; lo fillet, á la casa de caritat; lo mon..... á disfrutar y á riure.

RICARD MELLA.

Vigo, juliol de 1890.

LA BELLESA

(Fragment d'un poema inédit)

INTRODUCCIÓ

I

Tenía són estudi en la porxada
d'un antich casulot, sota teulada;
y no obstant los móltts anys que li tenía,
no hi havia memoria
de quan hi vingué á estar ni d'hont venía.

Lo veynat l'estimava y compadia,
y sens més capficarse per sa historia,
en parlant del *Pintor* tothom sabia
—y ho sabia de sobra—
qu'era sol, era vell y era mólt pobre.

Y á no ser per las tarjas expressivas
y rétolts y senyals que li brindavan
las botigas del barri compassivas,
y'ls renissos discrets que li allargavan
las mans caritativas
dels vehíns y vehinas de la escala,
s'haguera mort de fam.... ¡com la cigala!

II

Allá en aquella golfa silenciosa,
menuda y vergonyant y vergonyosa,
ja abáns de clarejar la matinada
haguereu vista sa espectral silueta
tristament sepultada
en la negra cadira de vaqueta,

—la sóla que tenia;—la paleta
y els pinzells empunyats; y ab la mirada
devorant una tela immensa y fluixa
cruixint sota'l color, en tanta gruixa
y ab tanta confusió revolt en ella,
qu'era caos, enigma y maravella.

III

¡Y pintava..... y pintava!....
Y al tirarse alguns passos enderrera
per contemplar són obra, murmurava:
—«¡No es aixó, no es aixó!»—cert que no ho era—
y en sa barba de neu se desgranava
una llàgrima ardent que no aixugava.

Y al veure l'alba ab resplandor incerta
guaytar per la finestra sempre oberta;
al sentir apuntar la sinfonia
de xiscles d'oreneta,
preludi de la lluyta del nou día;
deixant caure'l pinzell y la paleta,
clavava'ls ulls en la derrera estrella
y exclamava ab amarga rialleta:
—«¡No es aixó, no es aixó!..... ¡Es molt més bella!»

BIBLIOGRAFIA

JOCOS FLORALS DE BARCELONA. Any XXXII de llur restauració. MDCCCXC.—
Barcelona: Est. «La Renaixensa», Xuclá, 13, baixos. MDCCCXC.—Un vol. de
27 X 17 cm. y 267 págs.

Pocas son las composicions que sobresurten en lo tomo dels Jochs Florals d'enguany. Fora las duas del senyor Torres y Reyató, que son bonicas y ben fetas, y'l «Recort de la Exposició de Barcelona» del senyor Franquesa y Gomis, notable y robust com tot lo de l'autor, ab prou feynas hi há res que valga la pena de senyalar. Las composicions dels senyors Martí y Folguera, y Riera y Bertrán, per fluixas ó per débils, no'n agradan. Los discursos en general son més reposats que'ls d'alguns anys anteriors; lo del President y lo del senyor Murguía son los millors.

GUÍA ITINERARIA DE LAS SERRAS DE LA COSTA DE PONENT DE BARCELONA, ó
sia de Noya inferior al mar y del Llobregat inferior al Panadés, dividida en 42
itineraris, per ARTHUR OSONA, en col·laboració de JOSEPH CASTELLANOS, abds
socis de l'Assoc. d'Exc. Catal.—Barcelona: Est. «La Renaixensa».—1890.—Un
vol. de 16 X 11 cm. y 100 págs., 1'35 ptas.

L'incansable excursionista senyor Osona ha publicat un altre de sos utilíssims guías, en col·laboració ab lo senyor Castellanos. Aquesta colecció, com manifestárem en altra ocasió á propòsit de la publicació d'un altre volum, será de gran interés pera Catalunya y la publicació més pràctica que s'haja fet pera'l coneixement de nostre territori.

NOVAS

Son d'agrahir las paraulas y conceptes que L'AVENS ha merescut de nostre estimat colega de Montpeller titolat *La Cigala d'Or*, mal sigan fills del bon afecte que debem meréixeli, ja que no pogam atribuhiro á las nostras qualitats.

Estimem al nostre company la galantería y li quedem ben regoneguts.

—L'Ajuntament barceloní té acordat col·locar enguany en la Galería de catalans ilustres los retratos de'n Ramon Berenguer I, escullit entre'l grupo de las celebritats antigas, y lo de don Narcís Monturiol, d'entre'ls moderns.

La pintura del primer s'es encarregada á don Joseph Fuster, y la biografía á don Ildefons Par.

Del autor del célebre *barco-peix* «Ictíneo», pintarà'l retrato don Ricard Martí, y la biografía ha sigut encarregada á don Narcís Roca.

—Una de las tragedias de don Víctor Balaguer, *Lo Compte de Foix*, ha sigut retocada, afegintli un acte més son autor, y está fentne un estudi d'ella lo mestre Pedrell, pera convertirla en una ópera catalana.

—Aviat serán exposats en la capital catalana bon número d'estudis artístichs, deguts al jove compatrici nostre senyor Mateu Balasch, arribat de Roma, de qui son originals los dos grabats reproduhits avuy en las planas de L'AVENS, quinas qualitats artísticas no havem pas d'alabar nosaltres.

Establiment tipogràfic de Fidel Giró, carrer de las Corts Catalanas (Gran Vía), 212 bis.